

A fenntartható fogyasztás jelene és lehetséges jövője Magyarországon

A „fenntartható fejlődés” mintájára a „fenntartható fogyasztás” koncepciója már 1992-ben, a Rio de Janeiróban tartott Föld Csúcson megszületett (I. Agenda 21, 4. fejezete). Az azóta alkotott definíciók a „nem fenntarthatatlan” fogyasztástól a környezeti korrólattok figyelembevételén keresztül, a fenntarthatóbb termékek hatékonyabb előállításán és a hatékonyabb fogyasztáson át egészen az életmód-változtatásig, a hagyományörző fogyasztásig és a kevesebb fogyasztásig terjednek. A domináns konszenzus a hatékony fogyasztást részesíti előnyben; a széles körben elfogadott UNEP-definíció szerint ugyanis a fenntartható fogyasztás nem kevesebb fogyasztást jelent, hanem másként fogyasztást, hatékony fogyasztást és ezáltal egy jobb életminőség elérését.

Az elmúlt 20 év távlatából ugyanakkor elmondható, hogy a fenntartható fogyasztás koncepciója sajnos válságba jutott. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy a fogalom elmentmondásos, többféle képpen értelmezhető, és a gyengébb, hatékonyság-központú értelmezés számos kompromisszumot megenged az életmódunkat illetően, így nem eléggé hatásos a környezeti problémák megoldására. Másrészt tapasztalható, hogy az életmód-változtatásra ösztönző társadalmi kommunikáció elsősorban a már eleve elkötelezett, környezettudatos réteget éri el, így a magatartás-változás nem tud széles körben és elegendő mértékben megvalósulni.

Egy 2008-ban megjelent WBCSD-tanulmány szerint globális szinten érvényesül az a trend, hogy az emberek fogyasztói minőségükben is lényegesen tudatosabbá váltak a fenntarthatósági kérdések, problémák érzékelésében. A tudatosság növekedése mind a fogyasztással kapcsolatos döntésekben és az életmód egyes területein, mind a vallott jövőbeli magatartási hajlandóságban megnyilvánul. Mindazonáltal a *kinyilvánított* magatartás-változtatási készségben bekövetkezett szignifikáns növekedés ellenére az eltolódás a *valódi* életmódváltás irányába messze nem ekkora mértékű.

A világban és Európában megfigyelhető trendek mellett a Budapesti Corvinus Egyetem Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszékének 1000 fős, korra, nemre, képzettségre és lakóhelyre nézve reprezentatív, 2010-ben végzett kérdőíves felmérése is sajnos alátámasztani látszik ezeket a megállapításokat, ugyanakkor tanulságokkal is szolgál

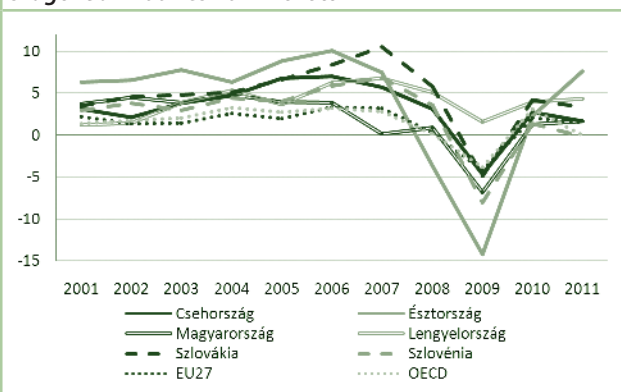
a környezettudatos magatartás-formálás iránt elkötelezett érintettek számára. A kutatás a feketén-fehéren számszerűsíthető ökológiai lábnyom-elemeknél a környezettudatos életmódot és fogyasztást, az ezzel kapcsolatos attitűdöket, valamint a jövőbeli cselekvési hajlandóságot vizsgálta.

Az eredmények érdekesek, de helyenként igencsak megdöbbentők; a tanulságokat mindenképpen le kell vonni. A fenntartható életmód felsorolt nyolc eleméből a válaszadók átlagosan kicsivel több mint kettőt gyakorolnak rendszeresen. A fogyasztási jellemzőkből az látszik, hogy az attitűdök és életmódbeli szokások alapján környezettudatosnak minősíthető fogyasztók környezetterhelése nem feltétlenül kisebb, mint azoké, akik nem környezettudatosak. Ebből arra lehet következtetni, hogy erős a kompenzáló magatartás jelenléte a társadalomban: bizonyos magatartáselemek környezettudatosak, mások nem, a kétféle hatás kiegyenlítheti egymást. Jól mutatják ezt a fajta kavalkádot a válaszadók klaszterei is. A társadalom 23%-a érdektelen a magatartás-változtatás irányában, és ugyanebbe a csoportba sorolódtak azok az emberek is, akik túlságosan szegények ahhoz, hogy a kérdés egyáltalán releváns legyen a számukra, hiszen már most is keveset fogyasztanak, kényszerből. 36% nem hajlandó fiziológiai változtatásokra (úgy mint lemondás a húsfogyasztásról, a fűtés átállítása alacsonyabb hőfokra, fenntarthatóbb termékek vásárlása), 8,5% hajlandó ilyenféle fiziológiai változtatásokra, de nem hajlik például az erőforrás-takarékosságra,

míg a társadalom másik 8,5%-ára ennek a fordítottja jellemző. Végül 24% körül mozog azok aránya, akik minden vizsgált tevékenységi formát illetően az átlagosnál nagyobb arányban hajlandók életmód-változtatásra.

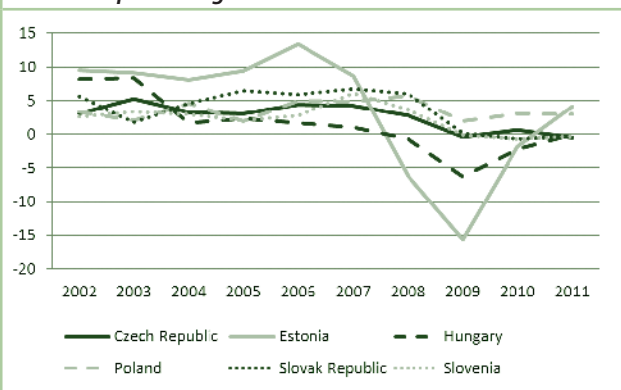
Más országokkal összehangban a magyar

1. ábra: A GDP-növekedése a közép- és kelet-Európai országokban 2001 és 2011 között

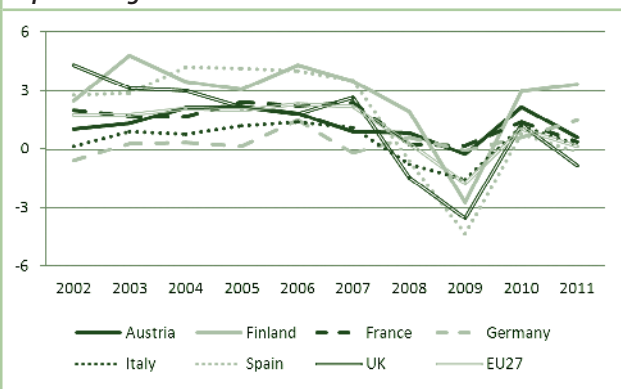
(Forrás: OECD-statisztika)

2. ábra: A végső magánfogyasztás alakulása a közép- és kelet-európai országokban 2001 és 2011 között

(Forrás: OECD-statisztika)

3. ábra: A végső magánfogyasztás alakulása a nyugat-európai országokban 2001 és 2011 között

(Forrás: OECD-statisztika)

társadalomban is érzékelhető a környezettudatosság szerinti rétegződés, ami legerősebben a jelenlegi szokások és a jövőbeli cselekvés közötti összefüggésben nyilvánul meg: egyértelműen azok az emberek nyilvánították ki hajlandóságukat a jövőbeli (további) magatartás-változásra, akik már jelenleg is igyekeznek fenntarthatóbb módon élni. Ez a környezettudatos réteg elkülönülését és belső újratermelődését jelenti, miközben égető szükség lenne a fenntartható magatartásformák szélesebb körben való elterjesztésére.

Mindezek fényében felmerül a kérdés, hogy milyen módon lehetne ösztönözni a fogyasztás fenntarthatóbbá tételét. A megoldás egyik lényeges eleme véleményünk szerint, hogy a vállalatok a társadalom minél szélesebb rétegeit igyekezzenek olyan termékekkel és szolgáltatásokkal elérni, amelyek nemcsak kisebb környezetterhelést eredményeznek, hanem másfajta előnyökkel – pl. költségmegtakarítás, megtérülés – is járnak; ezekre az érvekre aktívan érdemes építeni a termékek pozicionálása során. A magatartás formálásában emellett alapvető szempont a különböző cselekvési formákat – erőforrástakarékosság, környezettudatos életmód – lehetővé tevő intézményi, infrastrukturális háttér megléte. Egy magatartásforma akkor képes normává válni, ha a társadalom szélesebb rétege számára elérhető, és lehetőleg minél kisebb áldozattal jár a kivitelezése. Az állam támogatási politikáját is célszerű úgy alakítani, hogy a kisebb környezetterheléssel járó megoldások elterjesztését ösztönözze, amivel egyrészt keresletet támaszt az innovatív megoldások számára, másrészt a fenntarthatóbb megoldások irányába mozdítja a termelői oldalt. Látható és tartós változást akkor sikerülhet elérni, ha az ösztönzési hálózat összefonódik, vagyis a gazdaság szereplői és a társadalom érdekei egy irányba mutatnak: egy fenntarthatóbb világ felé.

Dr. Zsóka Ágnes / Budapesti Corvinus Egyetem

Felelős vállalatirányítás...

(Folytatás a 15. oldalról)

Persze nem mindenkinek „jár” az efféle „mankó” – elsősorban a csoportos létszámleépítés keretei között, önhibájukon kívül elbocsátottak számára szoktak ilyeneket szervezni. Ám míg az USA-ban az elbocsátottak 70-80 százaléka vehet részt ezeken, Magyarországon egyelőre csak kevés cég vállalkozott *outplacement programok* megszervezésére. A legtöbb hazai cég tart a pluszköltségektől, holott ezek nem mérhető az elbocsátásokkal járó egyéb kiadásokhoz, hasznuk pedig jóval nagyobb lehet. A dühös, frusztrált, magukat megaláztatnak érző munkavállalók által indított perek költ-

segei jóval magasabbak lehetnek az *outplacement* program áránál. De egyre inkább előtérbe kerülő szempont a vállalat társadalmi képe is: az elbocsátásokkal járó, esetenként sajtónyilvánosságot kapó feszültségek, az elbocsátottak által kialakított és terjesztett negatív kép számszerűsíthető károkat okozhat a leépítések idején egyébként is nehéz helyzetben lévő cégeknek. Az *outplacement* programok tehát egyaránt segítői lehetnének a munkavállalónak és a munkaadónak is.

Mindennapi Pszichológia
www.mipszi.hu

Az *outplacement* programok

Az ötlet *Bernard Haldane* fejéből pattant ki: a második világháború végén újraelhelyezkedési tanácsadói szolgálatot indított a háborúból visszatérő veteránok számára. 1947-ben megalapította *Bernard Haldane & Associates* nevű cégét, mely az USA első, ma is legnagyobb karrier-tanácsadó cége: jelenleg több mint 90 irodát üzemeltet (500 tapasztalt munkaerő-piaci tanácsadóval). Az újraelhelyezkedési és karrier-tanácsadást a későbbiekben elsősorban elbocsátottak vették igénybe. A programok kezdetben az álláskeresésben és a karrierépítésben adtak tanácsot, *Haldane*-nek azonban egy idő után feltűnt, hogy (az elbocsátás és a munkanélküliség anyagi és pszichológiai terhein túl) nemcsak az elbocsátás ténye, de a módja is erősen befolyásolja azt, mekkora traumát él át az elbocsátott, és milyen eséllyel vág neki az új munka keresésének. Mindezek miatt az 1960-as évektől szolgáltatásait az elbocsátókkal kapcsolatos konzultációkra és az elbocsátás mikéntjére vonatkozó tanácsadással egészítették ki, és ezt a komplex programcsomagot keresztelték át *outplacement* programmá. Ez később számos elemmel bővült, a 80-as évektől meghatározó elemévé vált a pszichológiai készségfejlesztés. Az elbocsátottakkal – gyakran közvetlenül az elbocsátás után – a program szakembere személyes beszélgetést folytat, megbeszéli a klienssel, hogyan közölje az elbocsátás hírét a hozzátartozóival (ebben a pillanatban az elbocsátottak számára gyakran ez jelenti a legnagyobb problémát), ismerteti az *outplacement* program lehetőségeit. Ezután megindul az újraelhelyezkedési tanácsadás folyamata, emellett pedig a kliens igénybe veheti a program többi lehetőségét is (átképzés, tréning, pszichológiai és pénzügyi tanácsadás).

Impresszum

A *Lépések a fenntarthatóság felé* c. szaklap negyedévente jelenik meg a KÖVET és a TTMK szerkesztésében. A cikkek a szerkesztőség jóváhagyásával és a forrás megjelölésével szabadon közölhetők. Várjuk észrevételeiket, közleményeiket a KÖVET címére.

A **KÖVET Egyesület** a környezettudatos és társadalmilag felelős szervezeti működést segítő nonprofit, független szervezet, amely az INEM, a CSR Europe és a Global Footprint Network nemzetközi hálózatának tagja. H-1068 Budapest, Dózsa György út 86/B | +36 1 473 2290 | info@kovet.hu | www.kovet.hu

A **TTMK** (Tisztább Termelés Magyarországi Központja) a UNIDO/UNEP által kezdeményezett tisztább termelési központok nemzetközi hálózatának tagja, amelynek célja a megelőző környezetvédelem magyarországi elterjesztése. H-1093 Budapest, Fővám tér 8. | +36 1 482 5251 | ttmk@uni-corvinus.hu | http://hcpc.uni-corvinus.hu

Felelős szerkesztő: Bíró Imola (KÖVET)

Szerkesztő: Széchy Anna (TTMK)

Tördelő: Tóth-Baltási Péter

Nyomda: Folprint – A ZÖLD nyomda

Szaklapunk előfizethető a KÖVET honlapjáról letölthető megrendelőlapplal: www.kovet.hu/view/main/61.html. A szaklap KÖVET-tagok számára ingyenes. A kiadvány anyaga Cyclus Offszet papír, mely újrahasznosított hulladékpapírból, klórszármazékok és optikai fehérítő felhasználása nélkül készült. Megjelenik 1000 példányban.

ISSN 1786-9536

